

<https://doi.org/10.15388/VUIFSMD.2025.2.3>

VILNIAUS UNIVERSITETO ARCHITEKTŪRINIO ANSAMBLIO TERITORIJĄ ARCHEOLOGINIŲ TYRIMŲ DUOMENIMIS: INDĖLIS Į VILNIAUS UNIVERSITETO IR VILNIAUS Miesto ISTORIJĄ

Elvija Baltrukonytė

SANTRAUKA. Straipsnyje analizuojami Vilniaus universiteto pastatų ansamblio teritorijoje 1960–2023 m. atlikti archeologiniai tyrimai. Reikia pažymėti, kad kompleksiniuose darbuose, kuriuose analizuojama VU istorija, archeologinio pobūdžio informacija nėra integruojama, todėl šiame darbe pateikti susisteminti išanalizuotų archeologinių tyrimų šaltinių duomenys. Dėmesio skirta kultūrinių sluoksnių horizontų būklei įvertinti, sluoksnių išsidėstymui VU architektūrinio ansamblio teritorijoje, jų datavimui. Šie archeologinių tyrimų rezultatai, tuometinė taikyta tyrimų metodika buvo įvertinta istoriniu ir paveldosaugos požiūriu pasitelkiant teisės aktus, istorinius, architektūrinius tyrimus, istoriografinę medžiagą. Tyrimų metu gauti duomenys suteikė papildomos informacijos apie konkrečios senamiesčio teritorijos raidą – nuo teritorijos apgyvendinimo, vienų iš pirmųjų Vilniaus kapinių iki mokslo įstaigos (VU komplekso) ir jos transformacijos skirtingais istoriniais laikais.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: Vilniaus universitetas; senamiestis; posesijos; bažnyčia; kultūrinis sluoksnis; palaidojimai; mūrai

Archaeological Data from the Territory of the Architectural Ensemble of Vilnius University: A Contribution to the History of Vilnius City and Vilnius University

SUMMARY. The article analyses archaeological research conducted between 1960 and 2023 in the Architectural Ensemble of Vilnius University. It has been observed that archaeological information usually remains excluded from academic works on the history of Vilnius University. This work presents systematic data derived from a comprehensive analysis of sources covering Vilnius University archaeological research. The primary objective of this study is to provide a detailed analysis of the condition of the cultural layers, their distribution across the territory of Vilnius University architectural complex, and the dating of these layers. The results of these archaeological investigations and the research methodology used at the time were evaluated from a historical and heritage conservation perspective, while using legislation, historical and architectural research, along with historiographical material. The data obtained during the research provided information about the development of a specific area of the old town, spe-

cifically, from the settlement, one of the first cemeteries in Vilnius, to the scientific institution (VU Complex) and its transformation during different historical periods.

KEYWORDS: Vilnius University, Old Town, possessions, church, cultural layer, burials, brick-work.

Įvadas

Kultūros vertybių registre (toliau – KVR) įrašytas valstybės saugomas objektas Vilniaus universiteto pastatų kompleksas, yra Universiteto, Skapo, Pilies ir Šv. Jono gatvių sankirtų teritorijoje (unikalusis kodas KVR 770)¹. Pagal 1387 m. vasario 17 d. Jogailos privilegiją ši teritorija atiteko Vilniaus vyskupui². 1579 m. balandžio 1 d. Vilniaus vyskupo Valerijono Protasevičiaus iniciatyva čia Vilniaus jėzuitų kolegijos pagrindu įkurta Jėzaus draugijos Vilniaus akademija ir universitetas³. 1781 m., panaikinus Jėzuitų ordiną, universitetas pavadintas Vilniaus vyriausiąja mokykla. Lietuvą okupavus carinei Rusijos imperijai, 1803 m. mokslo įstaigai suteiktas Imperatoriškojo universiteto pavadinimas. Vėliau institucijos pavadinimas buvo keistas dar keletą kartų, kol dabartinis suteiktas Lietuvai atkūrus nepriklausomybę po 1990 metų⁴.

Tyrimo objektas – Vilniaus universiteto pastatų komplekso teritorijoje vykdyti archeologiniai tyrimai nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos iki paskutiniųjų tyrimų 2023 metais. Pabrėžtina, kad kompleksas neapsiriboja vien senamiestyje esamais pastatais. Dalis VU priklausančių padalinių yra kitose Vilniaus miesto vietose (pvz.: pastatų kompleksas Antakalnyje, botanikos sodas Kairėnuose ir kt. objektai, kurie nepatenka į Vilniaus senamiesčio teritoriją, todėl į šį tyrimą nebuvo įtraukti.

Problema – Vilniaus universiteto architektūrinis ansamblis nagrinėjamas istorikų, paveldosaugininkų, kitų sričių specialistų dažniausiai iš istorinės, architektūrinės perspektyvos, bet į šiuos kompleksinio pobūdžio darbus archeologinė informacija dažnai nėra integruojama.

Tikslas – susisteminti ir išanalizuoti VU architektūrinio ansamblio teritorijoje vykdytus archeologinius tyrimus, susieti juos su istoriniu kontekstu. Šitaip koncentruotai pateikti archeologinių tyrimų rezultatai taptų parankūs ir lengvai pasiekiami įvairių sričių specialistams, kurie analizuoja tiek VU istoriją, tiek šios teritorijos raidą Vilniaus miesto istorijos kontekste.

Darbo uždaviniai:

- 1) Susisteminti ir įvertinti archeologinių tyrimų, vykdytų VU architektūrinio ansamblio teritorijoje, ataskaitose pateiktus duomenis: lokaciją, apimtį, taikytą metodiką;
- 2) Pateikti archeologinių duomenų interpretaciją Vilniaus universiteto ir Vilniaus

1 Kultūros vertybių registras, 2025.

2 G. Sliesoriūnas et al., 2023, p. 102.

3 A. Kasperavičienė, 1979, p. 16.

4 A. Bumblauskas et al., 2019, p. 23.

miesto raidos kontekste, identifikuoti ir aptarti informatyviausių atliktų tyrimų vietas;

3) Sudaryti archeologinių tyrimų vietų planus.

Istoriografija. Akademinių darbų, apibendrinančių VU architektūrinio ansamblio archeologinių tyrimų duomenis, nėra. Vienintelis tokio pobūdžio darbas publikuotas archeologo Liudviko Dziko 1984 metais. Jame pristatomi VU teritorijoje aptikti radiniai⁵.

Istoriografijoje daug dėmesio skiriama architektūrinei ir istorinei VU komplekso analizei. Išleista šiuo požiūriu vertingų kolektyvinių monografių, sintezių⁶. Dalimi darbų, kuriuose analizuojamas VU, remiamasi šiame straipsnyje. Vertinga buvo Audronės Kasperavičienės monografija „*Vilniaus universiteto rūmai*“, kurioje detalai pristatoma Vilniaus universiteto rūmų plėtra skirtingais istorijos tarpsniais⁷. Nijolės Bulotaitės studijoje „*Vilniaus universiteto rūmai: kiemeliai, žmonės, istorijos*“ pateikta susisteminta senųjų Vilniaus universiteto rūmų istorija, pastatų komplekso plėtra iš kiemų perspektyvos⁸. Minėtuose darbuose archeologinio pobūdžio informacija neintegruota. Vilniaus istorijai aprašyti pasitelkta sintezė „*Vilniaus istorija XIII a. – 1795 m.*“ šiuo požiūriu laikoma reta išimtimi, nes joje į Vilniaus senamiesčio raidos analizę įtraukti VU teritorijos archeologiniai tyrimai⁹. Taigi, kompleksinio pobūdžio darbų, kuriuose analizuojama VU teritorija iš istorinės bei archeologinės perspektyvos, beveik nėra.

Pagrindiniai darbe naudoti šaltiniai – istorinių tyrimų rinkiniai¹⁰, archeologinių tyrimų ataskaitos. Tuo atveju, jei archeologinių tyrimų ataskaita straipsnio rengimo metu dar nebuvo parašyta, duomenys apie tyrimų eigą ir rezultatus surinkti iš leidinyje „*Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje*“ publikuoto straipsnio bei archeologinių tyrimų pažymos, gautos asmeniškai susisiekus su tyrėju (žr. 1 lentelę). Nuo 1960 m. iki 2023 m. reikalavimai archeologiniams tyrimams, jų dokumentacijos principai ir archeologinių tyrimų pobūdžio apibūdinimai tapo griežtesni, konkretesni. Dėl šios priežasties buvo pasitelkta papildoma šaltinių grupė, leidžianti patikslinti ir palyginti 1960–2023 metais galiojusius reikalavimus archeologiniams tyrimams atlikti. Jie publikuoti ir nuosekliai išdėstyti periodiniame leidinyje „*Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje*“¹¹, Lietuvos Respublikos kultūros ministro patvirtintuose teisės aktuose¹².

Straipsnyje vartojamos sąvokos apibrėžtos teisės akte PTR 2.13.01:2022 „Archeologinio kultūros paveldo tvarkyba“. Kultūrinis sluoksnis – tai grunto sluoksnis, kuriame yra

5 L. Dzikas, 1984.

6 V. B. Pšibilskis et al., 2012; A. Bumblauskas et al., 2019.

7 A. Kasperavičienė, 1979.

8 N. Bulotaitė, 2013.

9 G. Sliesoriūnas et al., 2023.

10 T. Dambrauskaitė, 1977.

11 Archeologinių tyrinėjimų bendrieji reikalavimai, 1994.

12 Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2011 m. rugpjūčio 16 d. įsakymo Nr. ĮV-538 „Dėl paveldo tvarkybos reglamento PTR 2.13.01:2011 „Archeologinio paveldo tvarkyba“ pakeitimo, 2022.

išlikusių žmogaus praeities veiklos pėdsakų. Archeologinis sluoksnis – iki 1800 m. sudaręs, moksliniu požiūriu vertingas kultūrinis sluoksnis. Darbe vartojama ūkinės duobės sąvoka nėra apibrėžta pateiktame reglamente. Šiuo atveju ji reiškia dirbtinius kultūrinių sluoksnių horizontų įkasimus, pripildytus griuvenų arba konkrečios medžiagos grunto.

Darbo metodika

VU ansamblio komplekso teritorijos plotas nustatytas pagal KVR internetinėje svetainėje pateiktus duomenis¹³. Kadangi joje kiemų matmenys nepateikti, jie apskaičiuoti pasitelkus *kvr.kpd.lt* pateikiamų matavimų įrankius. Apskaičiuojant individualų kiekvieno kiemo plotą atviros erdvės, pavyzdžiui, įėjimai į kiemus, kolonados ir kt., priskirtos prie bendros kiemų teritorijos sumos, tačiau ne prie konkretaus kiemo. Bendras VU ansamblio komplekso arba konkretaus kiemo ištirtumas (%) apskaičiuotas archeologinių tyrimų metu ištirtus plotus padalijus iš konkrečios teritorijos ploto. Šiuo atveju atsižvelgta į keletą aspektų. Pirmia, dalis archeologinių kasinėjimų metu tirtų plotų perdengė ankstesnių tyrimų ribas. Šie persidengę plotai buvo skaičiuojami tik kartą. Taip pat – patalpose ar už kiemų ribų (arkose, kolonadose) atsidūrę tirti plotai įtraukti į bendrą ištirto VU ansamblio, bet ne konkretaus kiemo ploto sumą. Skaičiuojant archeologinių tyrimų mastą (m²) konkrečiu laikotarpiu, visi tuo laikotarpiu ištirti plotai sudėti ir pateikta bendra suma.

Iki 2011 m. vykdytų archeologinių tyrimų pobūdis nustatytas 2011 m. PTR įtvirtintomis sąvokomis (patikslintomis 2022 m. PTR redakcijoje) bei buvo pritaikytos šiame galiojančiame teisės akte nurodytos sąvokos, kurios, pagal apibrėžimą, tiksliausiai apibūdina anksčiau vykdytų tyrimų pobūdį¹⁴. Pobūdžiui nustatyti reikšmingas kasinėjimų dokumentacijoje nurodomas tyrimų tikslas ir apimtis. Verta pripažinti, kad ne visi iki 2011 m. atlikti archeologiniai tyrimai be išlygų atitinka šiuolaikinės sąvokas apibrėžiančius reikalavimus. Vis dėlto toks grupavimas padeda išvengti sąvokų įvairovės, painiavos ir leidžia lyginti VU teritorijoje vykdytų tyrimų pobūdį. Archeologiniai tyrimai suskirstyti į detaliuosius archeologinius tyrimus, žvalgomuosius archeologinius tyrimus ir archeologinius žvalgymus¹⁵.

13 Kultūros vertybių registras, 2025.

14 Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2011 m. rugpjūčio 16 d. įsakymo Nr. IV-538 „Dėl paveldo tvarkybos reglamento PTR 2.13.01:2011 „Archeologinio paveldo tvarkyba“ pakeitimo, 2022.

15 Pagal 2022 m. įsigaliojusią Paveldo tvarkybos reglamento PTR 2.13.01:2022 „Archeologinio kultūros paveldo tvarkyba“: **Detalieji archeologiniai tyrimai** – ardomieji archeologiniai tyrimai, kuriais įvardijamose apimtyse siekiama ištirti ir surinkti išsamius duomenis apie tiriamus objektus; **Žvalgomieji archeologiniai tyrimai** – ardomieji archeologiniai tyrimai, kurių tikslas yra surinkti pirminę informaciją apie archeologinio paveldo objektą ar tam tikrą jo dalį, bet ne išsamiai ištirti apibrėžtą plotą; **Archeologiniai žvalgymai** – archeologiniai tyrimai, atliekami siekiant surinkti duomenis apie archeologinio paveldo objektus jų plačiau netiriant (nekasant perkasų ir šurfų).

Susistemintų 1960–2023 m. archeologinių tyrimų empirinių duomenų pagrindu, naudojantis *ArcGIS Pro* programa, sudarytas planas, kuriame pavaizduoti archeologinių tyrimų metu ištirti plotai (žr. 2 iliustraciją).

Teritorija iki Jėzuitų kolegijos

Archeologai aptiko žmonių veiklos pėdsakų iki Vilniaus įkūrimo, bylojančių apie žmonių gyvenimą akmens amžiuje. Remiantis titnago skeltėmis ir nuoskalomis aptikta stovyklavietė datuojama vėlyvuju paleolitu – mezolitu, t. y. 9–6,5/5,4 tūkst. m. pr. Kr.¹⁶

XIII–XIV a. sandūroje Vilnius galėjo virsti valdovo valdžios centru, bet dar neegzistavo kaip visavertis miestas¹⁷. Archeologų duomenimis, XIII–XIV a. senamiesčio teritorijoje buvo atskiri gyvenviečių kompleksai, tarp kurių egzistavo neapgyvendinti plotai¹⁸. Archeologai 4,8 m gylyje aptiko ąžuolinių rąstų klojinį, lygiagrečiai su juo išlikusį 1,54 m aukščio mūro fragmentą. Archeologės I. Jučienės teigimu, klojinys gali būti byloja apie XIII–XIV a. ir siejamas su pirmaisiais gyvenvietės pėdsakais. Kelinama hipotezė, kad medinė konstrukcija galėjo būti gyvenvietėje funkcionavusi gatvė, įėjimas į kiemą¹⁹. Taigi, mūrinis pastatas galimai vienalaikis su rąstų klojiniu. Naujausių istorinių tyrimų duomenimis, mūriniai pastatai senamiesčio teritorijoje pradėti masiškiau statyti maždaug nuo XV a. pab., o XIII–XIV a. pastarieji buvo būdingi pilims²⁰. Vadinasi, archeologų aptikto mūro datavimo tikslumas kvestionuojamas. Visgi, naujausių archeologinių tyrimų duomenimis, K. Sirvydo kieme aptikta medinė lenta po XIV a. pab. – XV a. kultūriniu sluoksniu ir galimai byloja apie ankstesnę nei XIV a. pab. – XV a. užstatymą²¹. Taigi, remiantis archeologiniais duomenimis, dar prieš XIV a. pab. – XV a. tiriamoje teritorijoje greičiausiai gyventa, tačiau apgyvendinimo klausimas XIII–XIV a. turėtų būti tikslinamas.

XIV a. aptariama teritorija priklausė Vyskupo jurisdikai. XIV a. pab. čia pradėta statyti pirmoji Vilniaus parapiinė bažnyčia²². Joje įrengtos kriptos, bet dėl kapinių egzistavimo šventoriuje diskutuojama. V. Girininkienės duomenimis, Šv. Jonų bažnyčios šventoriuje kapinių nebuvo²³. Oksana Valionienė teigia, kad prie Šv. Jonų bažnyčios aptiktos vienos ankstyviausių Vilniuje katalikų kapinių²⁴. Archeologai šventoriuje aptinka skirtingo pobūdžio palaidojimų. Vieni iš ankstyviausių, archeologo Kęstučio Pesecko

16 K. Peseckas, 2024; A. Girininkas et al., 2008, p. 76.

17 A. Ragauskas et al., 2023, p. 56.

18 Ibid.

19 I. Jučienė, 1973: 3–7.

20 A. Ragauskas et al., 2023, p. 163; Katalynas, 2006, p. 27.

21 K. Peseckas, 2024, p. 2.

22 V. Drėma, 1994, p. 4; A. Ragauskas et al., 2023, p. 76.

23 V. Girininkienė, 2004, p. 50.

24 A. Ragauskas et al., 2023, p. 154.

duomenimis, datuojami XV a. II p., buvo aptikti ties Š. bažnyčios siena Konstantino Sirvydo kieme²⁵. Jiems būdingas tvarkingas mirusiųjų laidojimo būdas: galvos orientuotos viena kryptimi (į V), duobėse, dažniausiai po vieną, ant nugaros, rankomis sudėtomis ant krūtinės. Kapuose rasti XIV–XV a. būdingi peiliai, diržų sagtys²⁶. Taigi, archeologiniai duomenys patvirtina ankstyvųjų kapinių egzistavimą Šv. Jonų bažnyčios šventoriuje iki Jėzuitų kolegijos įsteigimo.

XV–XVI a. teritorija suskirstyta į posesijas miestiečiams, jose stovėjo įvairių mūrinių, medinių pastatų²⁷. Menotyrininkas Marijanas Moreliovskis kelia hipotezę, kad čia stovėjusi Jasinskių rezidencija buvo gynybinio pobūdžio²⁸. Archeologinių tyrimų metu Observatorijos kieme rasta iš riedulių mūryta siena su pusplytėmis tarpuose, rišta baltu kalkių skiediniu²⁹. Architektė Birutė Gudynaitė sieną datuoja XV–XVI a., o archeologas Linas Girlevičius mano, jog tai – gynybinės sienos fragmentas, bet sutinka, kad hipotezei patvirtinti svarbūs išsamesni tyrimai³⁰.

Miestiečių gyvenimą teritorijoje XV–XVI a. patvirtina archeologų aptiktos konstrukcijos, bylojančios apie stovėjusius statinius. Archeologų aptikti iki 0,8 m pločio gotikiniai raudonų plytų mūro fragmentai, rišti baltu kalkių skiediniu³¹. Surasti mediniai konstruktai: hipotetinis šulinys, sudarytas iš lentinių sienų, tarp kurių įkalti kuolai, medinio vandentiekio vamzdžio mova, jos gabalai³². Archeologo L. Dziko teigimu, ši mova siejama su pirmuoju Vilniaus vandentikiu, įrengtu XVI a. pr.³³

Aptikta krosnių. Dubeninių koklių krosnies liekanų, datuojamų XVI a., rasta Bursų kieme. Archeologo Valdo Vainilaičio teigimu, krosnis buvo pastatyta iš molio ir akmenų³⁴. Didžiajame kieme rasta dubeninių koklių krosnies griuvenų sąvarta (kokliai rusvo molio be priemaišų, žiesti, ryškios žiedimo rievės), archeologo L. Dziko datuojama XV–XVI a.³⁵. Tyrėjo teigimu, krosnies griuvenos buvo atvežtos ir suverstos į iškastą 0,7 m gylio duobę, o ne byloja apie stovėjusį pastatą³⁶.

25 K. Peseckas, 2024, p. 2.

26 Ibid.

27 T. Dambrauskaitė, 1977, p. 2.

28 L. Girlevičius, 2009a, p. 98.

29 L. Girlevičius, 2009b, p. 160.

30 Ibid, p. 161.

31 V. Vainilaitis, 2002, p. 16; L. Dzikas, 1979a, p. 5–7.

32 Ibid.

33 L. Dzikas, 1979a, p. 8.

34 V. Vainilaitis, 2002, p. 5.

35 L. Dzikas, 1979a, p. 21.

36 Ibid, p. 23–26.

Vilniaus universiteto įsteigimas ir plėtra

Materialioji VU steigimosi pusė siejama su XVI a. 7 deš., kai 1568 m. Vilniaus vyskupas Valerijonas Protasevičius išpirko didžiojo kunigaikščio sekretoriaus Mikalojaus Jasinskio namą ir padovanojo jėzuitams kolegijai steigti³⁷. Namas buvo miestiečių posesijų vietoje, šalia Vyskupų rūmų ir Šv. Jonų bažnyčios. Jo fasadas tebėra Observatorijos kiemo V pastato vietoje³⁸. Didžiajame kieme aptiktas, archeologo L. Dziko teigimu, XVI a. II p. datuojamas grindinėlis³⁹. Jo išgrindimo laikotarpis sutampa su Jėzuitų kolegijos įkūrimu.

Kolegijos steigimosi pradžią trikdė gaisrai. 1610 m. gaisras apgadino mūrinius, sunaikino medinius pastatus⁴⁰. Gaisro liekanų archeologai aptiko dalyje XVI–XVII a. archeologinių sluoksnių⁴¹. Aptikta įvairių minėtojo laikotarpio mūrų ir grindinių. XVII a. I p. datuojamas mūras archeologų identifiikuotas Š Observatorijos kiemo dalyje: tai 0,94–0,75 m pločio kalkių skiediniu rištų plytų mūro fragmentai. Archeologas L. Girlevičius jį sieja su buvusia arkada. Tyrimų ataskaitoje nurodyta, kad architektė B. Gudynaitė mūrą datuoja XVII a. I p.⁴². Žinoma, kad po gaisro 1620 m. kiemas rekonstruotas: jo R ir V dalyse atstatytos renesansinio manierizmo principu įrengus atviras arkų galerijas⁴³. Taigi, gali būti, jog archeologai aptiko XVII a. I p. pastatytos arkados liekanų.

Jėzuitų kolegijos pastatų komplekse buvo skirtingų funkcijų patalpų. Aplink M. Daukšos kiemą stovėję pastatai XVIII a. buvo ūkinės paskirties, Š ir V dalyse stovėjo arklidės⁴⁴. Didelę koncentraciją arklių kaulų XVIII a. sluoksnyje archeologai rado PV korpuse⁴⁵. Tai galėtų būti siejama su buvusiomis arklidėmis.

XIX a. pr. reorganizuoto Imperatoriškojo universiteto teritorija toliau plėtėsi, joje vykdyti rekonstrukcijos darbai⁴⁶. XVIII a. pab. – XIX a. pr. architektų M. Šulco ir K. Podčasinskio vykdytų rekonstrukcijų metu perstatyti M. K. Sarbievijaus kiemo Š ir R dalyse buvę ūkiniai trobesiai, nugriauta V Bibliotekos kiemo siena, kuri trukdė įvažiavimą į šalia buvusius generalgubernatūros rūmus⁴⁷. XVI a. pab. – XVII a. pastato liekanas su rūšiais archeologai aptiko Bibliotekos kiemo ŠV dalyje. Archeologinių tyrimų, vykdytų prie dab. Mikalojaus Konstantino Sarbievijaus kiemo R pastato, metu paaiškėjo, kad minėtas pastatas pastatytas ant apie 0,5 m storio griuvenų, po kuriomis aptikti anksčiau stovėjusio

37 Jurginis, 1976, p. 31; A. Kasperavičienė, 1979, p. 16.

38 Ibid.

39 L. Dzikas, 1979a, p. 13.

40 A. Kasperavičienė, 1979, p. 16.

41 L. Dzikas, 1979a, p. 16.

42 L. Girlevičius, 2009, p. 163.

43 A. Kasperavičienė, 1979, p. 16.

44 T. Dambrauskaitė, 1977, p. 3.

45 D. Luchtanienė, 1995, p. 5.

46 N. Bulotaitė, 2013, p. 45; A. Kasperavičienė, 1979, p. 22.

47 A. Kasperavičienė, 1979, p. 28, 62.

pastato pamatai⁴⁸. Observatorijos kieme aptiktas XX a. I p. mūras. Archeologo L. Girlevičiaus nuomone, jis siejamas su pastatu, pažymėtu 1938 m. Vilniaus plane⁴⁹. Bursų kieme aptiktas XIX a. pab. – XX a. pr. mūrų masyvas siejamas su R korpusu, kuris buvo nugriautas prieš 400-ąjį Universiteto jubiliejų⁵⁰. Taigi, archeologinių tyrimų metu aptiktos struktūros žymi VU komplekso teritorijoje vykdytus rekonstrukcijų darbus.

Palaidojimai Šv. Jonų bažnyčios šventoriuje

Šv. Jonų bažnyčios patalpų kriptoms užsipildžius, palaikai buvo išgabenti. Pirmieji atvejai fiksuoti XVI–XVII a., o paskutiniai – XIX a. 3 deš., kai palaikai iš visų kriptų pernešti į vieną ir užmūryti⁵¹. Su Jėzuitų kolegijos egzistavimo laikais sietini palaikai aptikti Didžiajame ir K. Sirvydo kiemuose. Jie aptikti netvarkingai: vienas ant kito, suguldyti įvairiomis anatominėmis pozomis, dalis nevysiškai išlikę, su prilipusiais medienos likučiais arba karstuose⁵². Daliai būdingos įkapės – religiniai medaliukai, pakabukai⁵³. Tyrėjų teigimu, palaikai datuojami XVII–XIX a.⁵⁴. Aptikti palaidojimai interpretuojami dvejopai. K. Pesecko teigimu, jie iš pradžių galėjo būti palaidoti rūsyje, bet po tvarkymo užkasti šventoriuje. L. Dzikas iškelia dar vieną hipotezę: jis teigia, jog minėtieji palaidojimai gali byloti apie masinę epidemiją⁵⁵.

Kultūriniuose sluoksniuose fiksuojami suardyti palaikai yra įsimaišę į griuvenų, kalkių arba žemių sluoksnius. Tokių aptikta Didžiojo kiemo R, PR dalyse, K. Sirvydo P dalyje ir M. K. Sarbievijaus kiemo P dalyje, 1 m ilgio ruože⁵⁶. Archeologo S. Aleksandravičiaus teigimu, tokie sluoksniai susidarė suardžius giliau buvusius kapus⁵⁷. Archeologai pateikia ir kitokią versiją. Tauro Poškos tyrimų duomenimis, kaulų sąvartos K. Sirvydo kieme prie bažnyčios atsirado 1976–1977 m., kai, ruošiantis VU 400 jubiliejui, tvarkyti bažnyčios rūšiai ir surinkti kaulai užkasti prie bažnyčios pamatų⁵⁸.

Archeologiniai tyrimai Vilniaus universiteto teritorijoje

VU teritorijoje archeologiniai tyrimai atlikti 22 kartus trylikos skirtingų tyrėjų (žr. 1 lentelę). Daugiausia kartų juos atliko Irena Jučienė (5 kartai). Išanalizavus ataskaitose pateiktą medžiagą, apskaičiuota, kad 1960–2023 m. laikotarpiu archeologiškai ištirtas

48 I. Jučienė, 1975, p. 5

49 L. Girlevičius, 2009b, p. 162.

50 V. Vainilaitis, 2001, p. 17.

51 V. Girininkienė, 2004, p. 50; S. Varenov, 2019.

52 L. Dzikas, 1979a, p. 19; I. Jučienė, 1977, p. 5; K. Peseckas, 2024, p. 2; T. Poška, 2023, p. 17.

53 K. Peseckas, 2024, p. 2.

54 Ibid, p. 3; T. Poška, 2023, p. 18.

55 L. Dzikas, 1979a, p. 20; K. Peseckas, 2024, p. 2.

56 Ibid; S. Aleksandravičius, 2010, p. 9; A. Lisanka, 1980, p. 4.

57 S. Aleksandravičius, 2010, p. 9.

58 T. Poška, 2022, p. 7.

apie 2087 m² teritorijos plotas, arba apie 8 proc. bendros VU architektūrinio ansamblio teritorijos. Kiemuose ištirtas apie 2032 m² plotas, arba apie 22 proc. VU kiemų ir atvirų plotų (arkų, praėjimų į kiemus ir pan.) teritorijos. Plačiausiai ištirtu VU architektūrinio ansamblio kiemu galima laikyti Bursų kiemą. Jo ištirtumas apie 69 proc. Didesniu nei 50 proc. ištirtumu pasižymi Simono Stanevičiaus kiemas (apie 55 proc.). Nustatyta, kad mažiausiai ištirtais kiemais galima laikyti Bibliotekos (apie 3 proc.) ir Simono Daukanto (apie 5 proc.) (žr. 1 iliustraciją B).

1 lentelė. **1960–2023 m. atliktų ir į tiriamąjį darbą įtrauktų archeologinių tyrimų suvestinė**

Metai	Tyrėjas	Tyrimų pobūdis ⁵⁹	Tirtos vietos	Šaltinis
1960	R. Legaitė	Detalieji	Didysis k.	R. Legaitė. 1960. LII, f. 1, b. 3276
1969	I. Jučienė	Detalieji	Didysis k.	I. Jučienė. 1969. VAAF, f. 1019, ap. 11, b. 7320
1969	I. Jučienė	Detalieji ir žvalgomieji	Arkadų, S. Daukanto, A. Mickevičiaus, L. Stuokos-Gucevičiaus	I. Jučienė. 1969. VAAF, f. 1019, ap. 11, b. 133
1973	I. Jučienė	Žvalgomieji	A. Mickevičiaus, S. Stanevičiaus k.	I. Jučienė. 1973. VAAF, f. 1019, ap. 11, b. 6026
1975	I. Jučienė	Žvalgomieji	M. K. Sarbievijaus k.	I. Jučienė. 1975. VAAF, f. 1019, ap. 11, b. 174
1977	I. Jučienė	Detalieji	K. Sirvydo k.	I. Jučienė. 1977. VAAF, f. 1019, ap. 11, b. 6682
1979	A. Lisanka	Žvalgomieji	M. Daukšos, Didysis, Observatorijos k.	A. Lisanka. 1979. LII, f. 1, b. 722
1979	A. Lisanka	Žvalgomieji	M. K. Sarbievijaus k.	A. Lisanka. 1980. VAAF, f. 1019, ap. 11, b. 7321
1979	L. Dzikas	Detalieji	M. Daukšos, Didysis, A. Mickevičiaus, S. Daukanto, M. K. Sarbievijaus k.	L. Dzikas. 1979. LII, f. 1, b. 722
1979	L. Dzikas	Detalieji ir žvalgomieji	Bursų, Didysis, M. K. Sarbievijaus k.	L. Dzikas. 1979. LII, f. 1, b. 723
1979	S. Patkauskas	Detalieji	Spaustuvės k.	S. Patkauskas. 1979. LII, f. 1, b. 1021

59 Suvienodinta terminologija pagal 2022 m. įsigaliojusią Paveldo tvarkybos reglamento PTR 2.13.01:2022 „Archeologinio kultūros paveldo tvarkyba“ įstatymą.

Metai	Tyrėjas	Tyrimų pobūdis ⁵⁹	Tirtos vietos	Šaltinis
1993	D. Luchtanienė	Detalieji	M. Daukšos k.	D. Luchtanienė. 1995. LII, f. 1, b. 2360
2001	V. Vainilaitis	Detalieji	Bursų k.	V. Vainilaitis. 2002. LII, f. 1, b. 3817
2004	L. Girlevičius	Žvalgomieji ir žvalgymai	Bursų k.	L. Girlevičius. 2005. LII f. 1, b. 4314
2007	A. Luchtanas	Žvalgomieji	Bibliotekos, M. Daukšos k.	A. Luchtanas. 2008. ATL, 2007
2008	L. Girlevičius	Detalieji	Observatorijos k.	L. Girlevičius. 2009. LII, f. 1, b. 5177
2008	R. Žukovskis	Žvalgymai	Spaustuvės k.	R. Žukovskis. 2009. LII, f. 1, b. 5177
2009	S. Aleksandravičius	Detalieji ir žvalgymai	Didysis k.	S. Aleksandravičius. 2010. LII, f. 1, b. 5386
2020	T. Poška	Žvalgymai	Bibliotekos, S. Stanevičiaus k.	T. Poška. 2021. LII, f. 1, b. 9877
2021	T. Poška	Detalieji ir žvalgymai	K. Sirvydo, S. Stanevičiaus k.	T. Poška. 2022. LII, f. 1, b. 10476
2022	T. Poška	Detalieji ir žvalgymai	S. Stanevičiaus k.	T. Poška. 2023. LII, f. 1, b. 11001
2023	K. Peseckas	Detalieji ir žvalgymai	Didysis, M. K. Sarbievičiaus ir K. Sirvydo k.	K. Peseckas. 2024. [naudojamas su tyrėjo sutikimu]

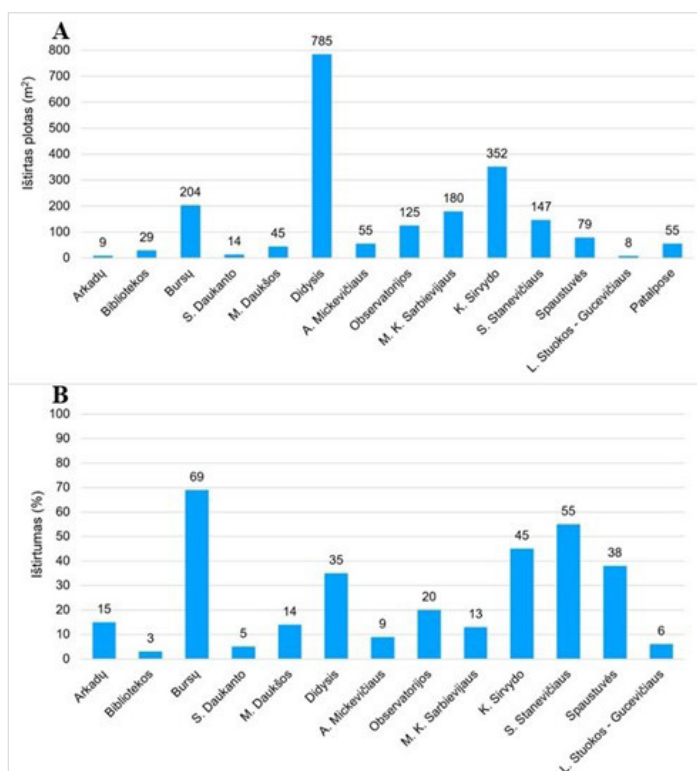
Išanalizavus kiemuose vykdytų archeologinių tyrimų apimtis paaiškėjo, kad mažiausiai (m^2) tyrinėti kiemai yra Lauro Stukos-Gucevičiaus – $8 m^2$ (iš $145 m^2$), Arkadų – $9 m^2$ (iš $60 m^2$) ir S. Daukanto – $14 m^2$ (iš $765 m^2$). Tuo tarpu daugiausiai: Didysis – $785 m^2$ (iš $2258 m^2$), Konstantino Sirvydo – $352 m^2$ (iš $788 m^2$) bei Bursų – $204 m^2$ (iš $297 m^2$) (žr. 1 iliustraciją A).

Archeologiniai kasinėjimai VU komplekse buvo vykdomi tvarkybos darbų tikslais dėl aplinkos tvarkymo, pastatų remonto darbų. Priklausomai nuo remonto darbų masto archeologinių tyrimų apimtis ir pobūdis skyrėsi. Didžiausio masto tyrimai vykdyti XX a. 8 deš. ir buvo susiję su pastatų ansamblio tvarkymo darbais ruošiantis minėti VU 400 metų jubiliejų⁶⁰. Jie atlikti $951 m^2$ plote ($160 m^2$ apima žvalgomųjų tyrimų pobūdį, $791 m^2$ – detaliųjų). Deja, didžioji dalis tiriamų perkasų iškastos mechanizuotai⁶¹, todėl moksliskai vertingi Didžiojo kiemo sluoksniai yra stipriai nukentę. Pagal 1992 m.

60 L. Dzikas, 1979a, p. 1.

61 Ibid.

įteisintus metodinius reikalavimus ši praktika laikoma neteisėta⁶². Archeologiniai tyrimai VU komplekso teritorijoje nebuvo vykdomi XX a. 9 deš. ir XXI a. 2 deš. Tikriausiai tai susiję su sumažėjusiu remonto darbų poreikiu. Per 1960–2023 m. archeologinių kasinėjimų laikotarpį VU komplekso teritorijoje didžiausi plotai ištirti detaliųjų archeologinių tyrimų pobūdžio tyrimais, išskyrus XXI a. 3 deš., kai didžiausias archeologinių tyrimų plotas buvo žvalgomas. Tai sietina su dalies kasinėjimų vietų persidengimu su plotais ir gyliais, kuriuose archeologiniai tyrimai jau buvo atlikti anksčiau.

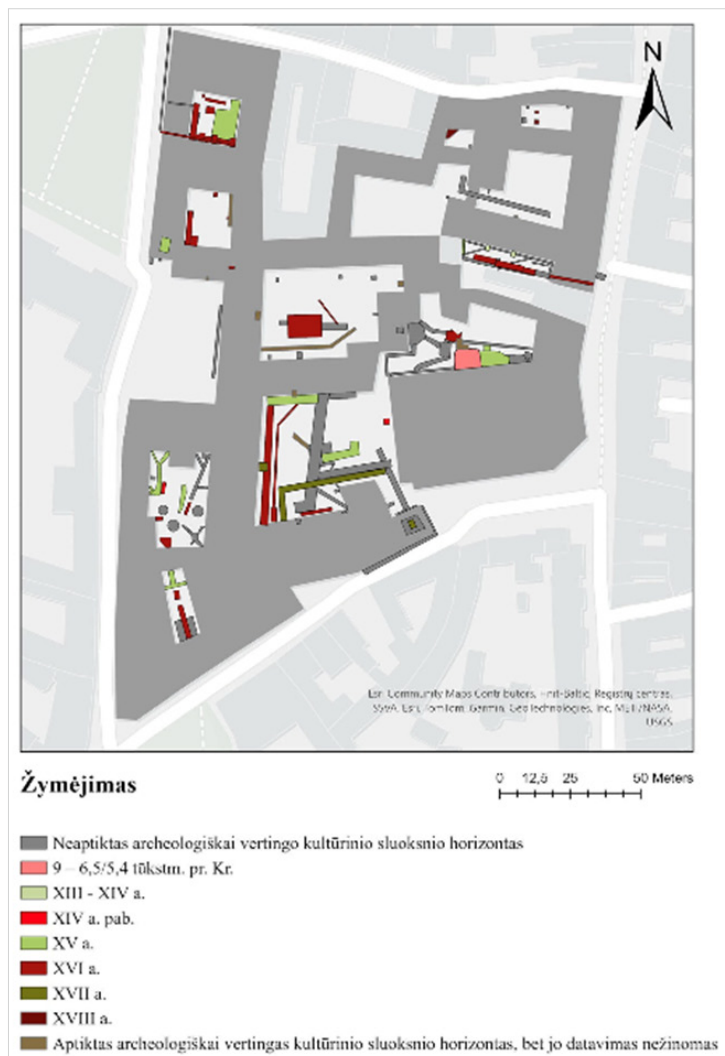
1 iliustracija. Diagramos, vaizduojančios Vilniaus universiteto ištirtų plotų (m²) dydį (A) dydį ir ištirtumą (%) (B). Sudarė E. Baltrukonytė

Kultūrinio sluoksnio horizontas VU teritorijoje

Iš susistemintų archeologinių tyrimų duomenų paaiškėjo kultūrinių sluoksnių horizonto išlikimas teritorijoje. Visuose kiemuose fiksuojami kultūrinių sluoksnių perkasi-
mai, atsiradę dėl žemės judinimo darbų, mechanizuoto kultūrinio sluoksnio horizonto

62 Archeologinių tyrinėjimų bendrieji reikalavimai, 1994, p. 360.

kasimo. Dalyje kiemų, pavyzdžiui, Adomo Mickevičiaus, Bibliotekos, aptiktas tik suardytas kultūrinis sluoksnis. Kituose aptiktas kultūrinių sluoksnių horizontas išlikęs tarp suardymų. Geriausias jo išlikimas fiksuojamas Mikalojaus Daukšos kiemo teritorijoje bei Didžiajame kieme tarp ūkinių duobių. Išlikusių kultūrinių sluoksnių horizontų tyrimai papildytų turimus duomenis apie Vilniaus senamiesčio teritorijos apgyvendinimą, VU teritorijos apgyvendinimo intensyvumą.

2 iliustracija. **Vilniaus universiteto pastatų ansamblio teritorijoje ankstyviausių aptiktų kultūrinių sluoksnių, radinių ar struktūrų datavimas.** Sudarė: E. Baltrukonytė

Ankstyviausias kultūrinis sluoksnis, datuojamas XIV a. pab. – XV a., aptiktas P VU ansamblio dalyje (žr. 2 iliustraciją). Jis susiklostęs netolygiai. Sluoksnis 5–40 cm storio, sudarytas iš žvyringo smėlio arba juodos žemės⁶³. Storiausias užfiksuotas R, PV ansamblio dalyje, o plonesni – V. Griuvenų beveik neaptikta⁶⁴.

Nuo XV a. datuojamas archeologinis sluoksnis fiksuojamas VU ansamblio P, R, ŠV dalyse. Storiausias, siekiantis iki 90 cm, fiksuojamas ŠV ansamblio dalyje. Jis apibūdinamas kaip durpių ar tamsios žemės sluoksnis, jame – buitinė keramika⁶⁵.

Nuo XVI a. datuojamas kultūrinis sluoksnis aptiktas beveik visoje ansamblio teritorijoje, išskyrus ŠR VU ansamblio dalį. Dažniausiai jis fiksuojamas 0,5–0,7 m storio. Reikia pažymėti, kad storesnis kultūrinis sluoksnis aptinkamas teritorijoje, datuojamas nuo XVI a. pab. Greičiausiai tai būtų galima sieti su įsikūrusia Jėzuitų kolegija ir su suintensyvėjusiu teritorijos apgyvendinimu⁶⁶.

Nuo XVII–XVIII a. datuojami kultūriniai sluoksniai fiksuojami ansamblio anksčiau išvardytuose plotuose ir ŠR dalyje. Juose fiksuojama gausi griuvenų koncentracija, kurią galima sieti su tuo laikotarpiu vykdytais perstatymo darbais⁶⁷.

Archeologiniai tyrimai „Bevardžiame“ kieme

1979 m. L. Dziko vykdytų tyrimų metu ištirtas plotas „bevardžiame“ kieme „prie ,<...> Universiteto g-vė nr. 7/9“⁶⁸. Dėl netikslaus plano šio kiemo lokacija tikslinta lyginant turimą informaciją su vėlesnių archeologinių tyrimų ataskaitų duomenimis. Paaiškėjo, kad vėlesnėse ataskaitose šie konkretūs tyrimai nebuvo minimi. Atmesta galimybė, jog tai gali būti Arkadų, S. Daukanto, M. Daukšos, Didysis, L. Gucevičiaus, A. Mickevičiaus, M. K. Sarbievijos ir Observatorijos kiemai, kurie L. Dziko ar ankstesnių tyrėjų ataskaitose buvo minimi. Galima daryti išvadą, kad tyrėjams šie kiemai buvo žinomi. Brėžinyje vaizduojamas „bevardis“ kiemas uždaras (žr. 3 iliustraciją), tad atmesta ir bibliotekos kiemo galimybė. Likusių keturių kiemų ataskaitose pateikti duomenys lyginti su „bevardžio“ kiemo. Tokiu būdu paaiškėjo, jog tirtas plotas tęsėsi iki iš geltonų plytų ir akmenų mūryto „seno kanalizacijos tunelio“, buvusio šalia įėjimo į kiemą⁶⁹. Analogiškas kolektorius žinomoje kiemo vietoje minimas tik L. Girlevičiaus 2004 m. tyrimų, vykdytų Bursų kieme, ataskaitoje⁷⁰. Siekiant įsitikinti, ar šis sutapimas nebuvo atsitiktinis, buvo

63 K. Peseckas, 2024; T. Poška, 2022; S. Patkauskas, 1980; L. Girlevičius, 2009b.

64 Ibid.

65 D. Luchtanienė, 1995; S. Patkauskas, 1980; V. Vainilaitis, 2002; K. Peseckas 2024; L. Girlevičius, 2009b.

66 Ibid; L. Girlevičius, 2005; A. Lisanka, 1980; L. Dzikas, 1979a; I. Jučienė, 1969b.

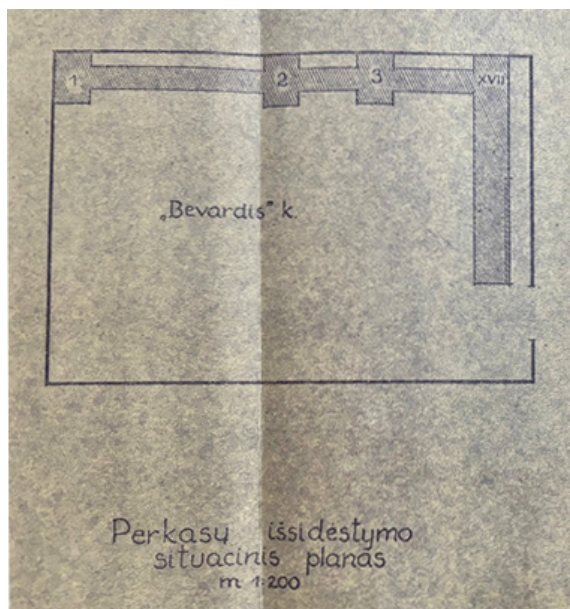
67 Ibid; I. Jučienė, 1969a.

68 L. Dzikas, 1979b, p. 5.

69 Ibid.

70 L. Girlevičius, 2005, p. 7.

palyginti 2001 ir 2004 m. Bursų kiemo tyrimų ataskaitose pateikti kultūrinių sluoksnių horizontų aprašymai. Kultūrinių sluoksnių sunaikinimas užfiksuotas kiemo P, PV ir V dalyse. Jos sutapo su 1979 m. iškastų perkasų ribomis⁷¹. Remiantis išvardytais aspektais, galima teigti, jog L. Dziko įvardytas „bevardis“ kiemas greičiausiai yra Bursų kiemas. Kadangi 1979 m. ne visi šį kiemą supantys pastatai priklausė VU⁷², tai galėjo būti viena iš kiemo įvardijimo „bevardžiu“ priežasčių.

3 iliustracija. Perkasa „bevardžiam“ kieme. In: Vilniaus Universiteto kiemuose (Universiteto 7/9) vykdytų mechanizuotų žemės darbų archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. II dalis. Braižė: L. Dzikas

Išvados

1. 1960–2023 m. VU teritorijoje iš viso buvo atlikti 22 archeologiniai kasinėjimai. Visas ištirtas plotas – apie 2 087 m² (arba 8 proc. teritorijos), o kiemuose ištirtas 2 032 m² plotas (arba 22 proc. kiemų ploto). Išsiaiškinta, kad dauguma tyrimų atlikta dabartinę detaliųjų archeologinių tyrimų sampratą atitinkančia tyrimų metodika. Išimtimi laikomas 2020–2023 m. laikotarpis, kuomet didžiojoje dalyje teritorijos vykdyti archeologiniai žvalgymai.

⁷¹ Ibid, p. 10; V. Vainilaitis, 2002, p. 6.

⁷² N. Bulotaitė, 2013, p. 45.

2. Archeologiniai tyrimai VU ansamblio teritorijoje vykdyti dėl pastatų remonto ar aplinkos tvarkymo darbų. Plačiausio masto tyrimai atlikti XX a. 8 deš. rengiantis VU 400 metų jubiliejui. Tuomet ištirtas apie 951 m² plotas įvairiose VU dalyse. Deja, dalis archeologiškai vertingų kultūrinių sluoksnių buvo sunaikinti vykdant mechanizuotus grunto kasimo darbus, tokie darbai šiuolaikiniame paveldo tvarkybos reglamente PTR (2.13.01:2022) yra draudžiami.
3. Akmens amžiaus radiniai (9–6,5/5,4 tūkst. m. pr. Kr.) aptikti K. Sirvydo kieme, galimai XIII–XIV a. architektūrinės struktūros – S. Stanevičiaus kieme. Teritorijoje aptikti XIV–XXI a. datuojami kultūrinių sluoksnių horizontai. Ankstyviausi XIV–XV a. datuojami kultūriniai sluoksniai užfiksuoti Didžiajame, Observatorijos, Spaustuvės, XV–XVI a. – Bursų, M. Daušos, M. K. Sarbievijaus, S. Stanevičiaus, o XVII–XVIII a. – Arkadų ir L. Stuokos-Gucevičiaus kiemuose. Archeologiškai vertingo sluoksnio nebuvo aptikta Bibliotekos ir S. Daukanto kiemuose.
4. Surasti radiniai ir struktūros byloja apie žmonių veiklą VU teritorijoje nuo akmens amžiaus, tačiau apie nuolatinį apgyvendinimą galima kalbėti nuo maždaug XIV a. pab. Nuo XV a. II p. datuojami nesuardyti palaidojimai Šv. Jonų bažnyčios šventoriuje byloja apie buvusias kapines. Apie miestiečių kasdienį gyvenimą byloja XV–XVI a. datuojami mūriniai pastatai, statiniai, dvi dubeninių kokių krosnys. Informatyviausi šio laikotarpio archeologiniai tyrimai atlikti Bursų, Didžiajame, K. Sirvydo, S. Stanevičiaus ir Observatorijos kiemuose 1979, 2001, 2008 ir 2022 m.
5. Archeologiniai tyrimai atskleidė informacijos apie VU veikimo laikotarpiu (XVI a. pab.–XX a.) teritorijoje pastatytus, bet nugriautus statinius. Aptiktos XIX a. pr. rekonstrukcijų metu Bibliotekos kiemą nuo gatvės skyrusios nugriautos sienos liekanos, XVII–XVIII a. kultūriniuose sluoksniuose aptikti degusių sluoksniai byloja apie teritoriją niokojusius gaisrus. Geriausiai žinomi gaisrai kilo 1620, 1737 m. XVIII a. sluoksnyje M. Daušos kieme aptikti arklių kaulai byloja apie veikusias arklides. Archeologiniai tyrimai atskleidė, jog dalis M. K. Sarbievijaus ir S. Stanevičiaus kiemo pastatų pastatyti ant anksčiau stovėjusių pastatų. Informatyviausi šio laikotarpio archeologiniai tyrimai atlikti Bibliotekos, Bursų, M. Daušos, Didžiajame ir K. Sirvydo kiemuose 1979, 1993, 2007 ir 2023 m.

Bibliografija

- Aleksandravičius S., 2010 – Simonas Aleksandravičius, *Vilniaus senjojo miesto su priemiesčiais vietoje (25504), Šv. Jonų bažnyčios varpinės (26849) rūsyje ir jos aplinkoje, Pilies g. 21/Šv. Jonų g. 12, Vilniuje, 2009 metais atliktų archeologinių tyrinėjimų ataskaita*, LII rankraštynas, f. 1, b. 5386.
- Bulotaitė N., 2013 – Nijolė Bulotaitė, *Vilniaus universiteto rūmai: kiemeliai, žmonės, istorijos*, Vilnius, 2013.

- Bumblauskas A., et al., 2019 – Alfredas Bumblauskas, Birutė Butkevičienė, Ryšard Gaidis, Sigitas Jęgelevičius, Nijolė Klingaitė-Dasevičienė, Inga Leonavičiūtė, Eligijus Raila, Loreta Skurvydaitė, Arūnas Streikas, Tomas Vaiseta, Dalia Vitkauskaitė, *Alma Mater Vilnensis: trumpa Vilniaus universiteto istorija*, Vilnius, 2019.
- Dambrauskaitė T., 1977 – Teresė Dambrauskaitė, Vilnius, *Universiteto g. Nr. 7. Universiteto pastato istoriniai tyrimai. Istorinė apybraiža*, Vilnius, 1977, VAAF, f. 1019, ap. 11, b. 7318.
- Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2011 m. rugpjūčio 16 d. įsakymo Nr. IV-538 „Dėl paveldo tvarkybos reglamento PTR 2.13.01:2011 „Archeologinio paveldo tvarkyba“ pakeitimo, 2022 – Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2011 m. rugpjūčio 16 d. įsakymo Nr. IV-538 „Dėl paveldo tvarkybos reglamento PTR 2.13.01:2011 „Archeologinio paveldo tvarkyba“ pakeitimo, 2022. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2022 m. sausio 18 d. įsakymas Nr. IV – 46, [interaktyvus] in: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=1ec81640785711ec993ff5ca6e8ba60c>, [2025–04–29].
- Drėma V., 1994 – Vladas Drėma, Šv. Jono bažnyčia, Vilnius, 1994.
- Dzikas L., 1979a – Liudvikas Dzikas, *Vilniaus universiteto kiemuose vykdytų mechanizuotų žemės darbų archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. I dalis*, Vilnius, LII rankraštynas, f. 1, b. 722.
- Dzikas L., 1979b – Liudvikas Dzikas, *Vilniaus universiteto kiemuose (Universiteto 7/9) vykdytų mechanizuotų žemės darbų archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. II dalis*. Vilnius. LII rankraštynas, f. 1, b. 723.
- Dzikas L., 1984 – Liudvikas Dzikas, Vilniaus universiteto teritorijos archeologiniai radiniai: [1968–1979 m. archeologiniai tyrimai VU kiemuose], in: *Muziejai ir paminklai*, 1984, t. 6, p. 49–56.
- Girininkas A., et al., 2008 – Algirdas Girininkas, Džiugas Brazaitis, Vygandas Juodagalvis, Tomas Ostrauskas, *Lietuvos istorija: akmens amžius ir ankstyvųjų metalų laikotarpis*, t. 1, Vilnius, 2008.
- Girininkienė V., 2004 – Vida Girininkienė, *Vilniaus kapinės*, Vilnius, 2004.
- Girlevičius L., 2005 – Linas Girlevičius, *Archeologinių žvalgymų, vykdytų Universiteto g. Nr. 9, Vilniuje, 2004 m. ataskaita*, LII rankraštynas, f. 1, b. 4314.
- Girlevičius L., 2009a – Linas Girlevičius, *Vilniaus universiteto centrinių rūmų Observatorijos kieme, Universiteto g. 3, Vilniaus mieste, 2008 metais atliktų archeologinių žvalgymų ataskaita*, LII rankraštynas, f. 1, b. 5177.
- Girlevičius L., 2009b – Linas Girlevičius, *Gynybiniai įrengimai XIV–XVIII a. Vilniuje*. Daktaro disertacija: Humanitariniai mokslai, istorija (05 H), Vilnius, [interaktyvus] in: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:1970181/1970181.pdf> [2025–05–13].
- Jučienė I., 1969a – Irena Jučienė, *Vilniaus universiteto Skargos kieme 1968 m. iškastos perkasos, ataskaita*, Vilnius, VAAF, f. 1019, ap. 11, b. 7320.
- Jučienė I., 1969b – Irena Jučienė, *1968–1969 m. iškastų perkasų Vilniaus universiteto kiemuose, ataskaita*, Vilnius, VAAF, f. 1019, ap. 11, b. 133.
- Jučienė I., 1973 – Irena Jučienė, *Vilniaus Universitetas. Šv. Jono g. Nr. 12 (buv. B. Sruogos g. 12) archeologiniai tyrimai*. Vilnius, VAAF, f. 1019, ap. 11, B 6026.
- Jučienė I., 1977 – Irena Jučienė, *Vilniaus m. Gorkio 21/ B. Sruogos 12 šiluminė trasa. Žemės kasimo archeologinės priežiūros ataskaita*, Vilnius, VAAF, f. 1019, ap. 11, b. 6682.
- Jurginis J., 1976 – Juozas Jurginis, Akademijos įsteigimas ir jos veiklos pradžia, in: *Vilniaus universiteto istorija 1579–1803*, p. 17–46.
- Kasperavičienė A., 1979 – Audronė Kasperavičienė. *Vilniaus universiteto rūmai*, Vilnius, 1979.
- Kultūros vertybių registras, 2025 – [interaktyvus] in: <https://kvr.kpd.lt/#/static-heritage-search> [2025–05–12].

- Legaitė R., 1960 – Regina Legaitė, *Vilniaus senamiestyje žvalgybinio pobūdžio archeologiniai tyrimai*, Vilnius, LII rankraštynas, f. 1, b. 3276.
- Lisanka A., 1980 – Albertas Lisanka, *Vilniaus valstybinio universiteto kiemuose 1978 m. liepos mėn. 25 d. – rugpjūčio mėn. 10 d. vykdytų žemės kasimo darbų archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita*, Vilnius, VAAF, f. 1019, ap. 11, b. 7321.
- Luchtanas A., 2008 – Aleksiejus Luchtanas, *Žvalgomieji tyrinėjimai Universiteto g. 7, Vilniuje*, in: *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2007 metais*, Vilnius, p. 421–422.
- Luchtanienė D., 1995 – Daiva Luchtanienė, *Universiteto g. 7 archeologinių tyrimų ataskaita*, LII rankraštynas, f. 1, b. 2360.
- Patkauskas S., 1979 – Stasys Patkauskas, *Archeologinės priežiūros ir fiksacijos darbų 1978 m. Vilniaus senamiestyje Universiteto 2–4 ataskaita*, LII rankraštynas, f. 1, b. 1021.
- Peseckas K., 2024 – Kęstutis Peseckas, *Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės (25504) ir Vilniaus universiteto pastatų komplekso (770) teritorijos*, Universiteto g. 3, Vilniaus m., Vilniaus m. sav., *detaaliųjų archeologinių tyrimų ir archeologinių žvalgymų pažyma*, 2024 m. rugpjūčio 20 d., VŠĮ „Akiračiai“, 2024 [naudojamasi tyrėjo sutikimu].
- Poška T., 2022 – Tauras Poška, *Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės (25504), Vilniaus universiteto pastatų komplekso (770) teritorijos*, Universiteto g. 3, Vilniaus m., Vilniaus m. sav., *detaaliųjų archeologinių tyrimų ir archeologinių žvalgymų 2021 m. ataskaita*, Vilnius, LII rankraštynas, f. 1, b. 10476.
- Poška T., 2023 – Tauras Poška, *Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės (25504), Vilniaus universiteto pastatų komplekso (770) teritorijos*, Universiteto g. 3, Vilniaus m., Vilniaus m. sav., *detaaliųjų archeologinių tyrimų ir archeologinių žvalgymų 2022 m. ataskaita*, Vilnius, LII rankraštynas, f. 1, b. 11001.
- Pšibilskis V. B., et al, 2012 – Vyginas Bronius Pšibilskis, Sigitas Jegelevičius, Saulius Kaubrys, Eligijus Raila, Bronius Riauba, Arvydas Pacevičius, Alfredas Bumblauskas, *Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto istorijos bruožai*, Vilnius, 2012.
- Ragauskas A., et al, 2023 – Aivas Ragauskas, Gintautas Sliesoriūnas, Jolita Sarcevičienė, Oksana Valionienė, Mindaugas Klovas, Elmantas Meilius, *Vilniaus istorija XIII a. – 1795 m.*, t. 1, Vilnius, 2023.
- Varenov S., 2019 – Stanislav Varenov, Šv. Jonų bažnyčios rūsiuose prikelta legendinių 36 pranciškonų kankinių istorija, Bernardinai.lt, 2019 10 21, [interaktyvus] in: <https://www.bernardinai.lt/2019-10-21-sv-jonu-baznycios-rusiuose-prikelta-legendiniu-36-pranciskonu-kankiniu-istorija/>, [2025 – 05 – 18].
- Vainilaitis V., 2002 – Valdas Vainilaitis, *2001 m. archeologijos tyrinėjimai Vilniuje*, Universiteto g. 9/1 ataskaita. Vilnius. LII rankraštynas, f. 1, b. 3817.
- Archeologinių tyrinėjimų bendrieji reikalavimai, 1994 – Archeologinių tyrinėjimų bendrieji reikalavimai, in: *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1992 ir 1993 metais*, Vilnius, p. 354–368.